

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Правові горизонти

Legal horizons

ВИПУСК 22 (35)

Суми – 2020

DOI: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2020.i22.p105>**ЄСІТС ЯК ЦИФРОВЕ МАЙБУТНЄ СУДОВОЇ СИСТЕМИ**

Кібець Віктор Олександрович,
кандидат юридичних наук,
заслужений юрист України,
начальник територіального управління
Державної судової адміністрації України
в Сумській області,

У статті розглянуто теоретико-правові питання щодо впровадження єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи у процес здійснення правосуддя. Актуальність статті зумовлена потребою об'єктивного розуміння можливостей та переваг електронного судочинства широким колом учасників судової справи. Водночас метою статті є загальна характеристика потенційних можливостей електронних судових сервісів, в тому числі активного застосування систем ВКЗ судами України. На підставі аналізу нормативно-правових актів розкрито сутність електронних сервісів, розглянуто перспективи впровадження окремих цифрових технологій в судочинство. Охарактеризована побудова ЄСІТС. Акцентовано увагу на тому, що необхідність впровадження передових цифрових технологій є дійсно вимогою часу. На підставі практики застосування системи відеоконференцз'язку вбачається, що судді проводять засідання за допомогою програм TrueConf, EasyCon, Skype, Zoom або Webex. Зауважено, що використання цифрових технологій в судовій системі забезпечує зручність та ефективність у здійсненні правосуддя. Рекомендовано з метою популяризації та презентації можливостей та переваг «Електронного суду», а також інших підсистем «ЄСІТС проводити відповідні освітні заходи по всій території України як для працівників судової системи, так і для адвокатів, юридичних і фізичних осіб, для тих, хто надає правничу допомогу або може бути учасником судового процесу. Зроблено висновок, що подальше впровадження ЄСІТС повинно полегшити підготовку і проведення судового процесу, а здійснений моніторинг сторінок обговорюваної в соціальних мережах, як засобах громадської думки, інформації правничими спільнотами, проведений аналіз публікацій юристів-практиків свідчить про те, що в цілому ЄСІТС сприймають позитивно та очікують її повноцінного запуску.

Ключові слова: відеоконференцз'язок, електронне судочинство, електронні сервіси, судова інформаційна система, судовий процес, цифрові технології.

Kibets V. O. ESITS as the digital future of the judicial system. The article considers theoretical and legal issues concerning the introduction of a single judicial information and telecommunication system in the process of justice. The relevance of the article is due to the need for an objective understanding of the possibilities and benefits of e-litigation by a wide range of litigants. At the same time, the purpose of the article is a general description of the potential of electronic court services, including the active use of HCJ systems by the courts of Ukraine. On the basis of the analysis of normative-legal acts the essence of electronic services is revealed, prospects of introduction of separate digital technologies in legal proceedings are considered. The construction of ESITS is described. Emphasis is placed on the fact that the need for the introduction of advanced digital technologies is really a matter of time. Based on the practice of using the video conferencing system, it can be seen that judges hold meetings using TrueConf, EasyCon, Skype, Zoom or Webex. It is noted that the use of digital technologies in the judiciary provides convenience and efficiency in the administration of justice. It is recommended that in order to promote and present the capabilities and benefits of the «Electronic

Court», as well as other subsystems of the EUCIT to conduct appropriate educational activities throughout Ukraine for the judiciary, as well as for lawyers, legal entities and individuals, for those who provide legal assistance or may be a party to the proceedings. It was concluded that the further implementation of the EITC should facilitate the preparation and conduct of the trial, and the monitoring of the pages discussed in social networks as a means of public opinion, information by legal communities, analysis of publications of legal practitioners shows that in general the EITC perceives positive and expect its full launch.

Keywords: video conferencing, electronic litigation, electronic services, judicial information system, litigation, digital technologies.

Постановка проблеми. У світі впевнено та швидко розвивається діджиталізація. Цифрові технології отримали важливе місце і в судовій системі. Щоденними аспектами динамічного судочинства стали електронні сервіси, вони запроваджуються в судах України впродовж декількох останніх років. Проте, до цього часу такі революційні процеси в вітчизняному судочинстві не підтримуються окремими правниками, сторонами процесу та, навіть, самими суддями. Вважаємо, що необхідно ще раз дослідити ті позитивні зрушення, що прийшли в судовий процес, судове діловодство завдяки новітнім цифровим технологіям. Водночас актуальність даної статті зумовлена потребою об'єктивного розуміння можливостей та переваг електронного судочинства широким колом учасників судової справи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В спеціалізованій юридичній літературі, наукових посібниках питання інформаційно-технічного забезпечення судочинства та розвитку електронних технологій в судовому процесі висвітлювались в публікаціях та роботах таких науковців-правників, як І. М. Бенедисюк, В. А. Бондаренко, О. В. Бринцев, Б. А., Н. Ю. Голубева, Б. А. Заплотинський, Т. Каменева, Н. Левиська, Н. О. Пустова, П. В. Цимбал, С. А. Чванкін, М. Я. Швець та інших. Зазначена наукова проблематика порушена в правових публікаціях зарубіжних науковців Єльчанінової Н.Б., Зарубіної М.Н., Проскурякової М.І., Чаплінського А.В.

Мета роботи – загальна характеристика потенційних можливостей електронних судових сервісів, в тому числі активного застосування систем ВКЗ судами України.

Виклад основного матеріалу. Нормативним актом, який передбачав початок функціонування ЄСІТС, став Закон України № 2147 від 03.10.2017 р. «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» (далі – Закон № 2147). Повноцінна експлуатація цієї системи очікувалась

з 1 березня 2019 року. Проте, у зв'язку з відсутністю належного технічного забезпечення судів, запуск цього проекту відтерміновано.

Нові процесуальні кодекси повинні були забезпечити функціонування в судах та судових органах України електронного судочинства.

З кінця 2018 року всі суди України тестують підсистему «Електронний суд». Всі можливості, переваги та недоліки цього проекту неодноразово обговорювались суддівською спільнотою, юристами та правниками України. Зокрема, у суддів до цього часу відсутній єдиний підхід щодо прийому до розгляду заяв, поданих в електронному вигляді. В рішенні Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 10.09.2019 у справі № 640/1374/19 зазначено, що з 22 грудня 2018 року отримані всіма місцевими та апеляційними адміністративними судами заяви та інші процесуальні документи через підсистему «Електронний суд» мають реєструватися та розглядатися в установленому порядку [1]. Отже, адміністративні суди, як закріплено в процесуальних кодексах та Законі України «Про судоустрій і статус суддів», мають враховувати висновки щодо застосування норм права, викладені в постановках Верховного Суду.

Проте, практика застосування «Електронного суду» є суперечливою і використовується в судах по-різному.

Рішення Ради суддів України від 20.09.2019 № 75 «Щодо неоднозначної практики застосування судами підсистеми «Електронний суд», яким рекомендовано судам приймати до розгляду документи, отримані з використанням «Електронного суду», окремі судді вважають таким, що має рекомендаційний характер, тому частиною загальних судів тестування «Електронного суду» фактично не здійснюється. Це унеможливило набуття досвіду використання електронного судочинства для подальшого повноцінного проведення процесів. Крім працівників судів, освітні заходи щодо можливостей та особливостей роботи «Електронного суду» необхідні для юридичних та фізичних осіб. Законом № 2147 передбачено, що

обов'язковій реєстрації в ЄСІТС підлягають електронні адреси адвокатів, нотаріусів, приватних виконавців, арбітражних керуючих, судових експертів, державних органів, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання державного та комунального секторів економіки [2]. Тільки з електронних адрес, зареєстрованих в системі, здійснюється приймання та реєстрація надісланих до суду учасниками судового процесу процесуальних документів. Всім користувачам судових послуг, навіть для яких не є обов'язковою реєстрація в «Електронному суді», рекомендовано здійснити таку реєстрацію, тільки тоді вони отримають змогу ефективно використовувати всі можливості цієї підсистеми.

Хотілось би зазначити, що 01 червня 2020 року Державною судовою адміністрацією України видано наказ № 247 «Про запровадження в дослідну експлуатацію підсистем «Електронний суд» та «Електронний кабінет». Таким чином, після завершення проведення тестової експлуатації даних підсистем, буде проводитись їх дослідна експлуатація у всіх пілотних судах, якими стали місцеві та апеляційні суди України (крім Київського апеляційного суду) та Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду [3].

Наказом Державної судової адміністрації України від 07.11.2019 р. № 1096 (зі змінами, внесеними наказом ДСА України від 28.02.2020 р. № 98) затверджено Концепцію побудови ЄСІТС в новій редакції. Дана Концепція передбачає чотири етапи створення ЄСІТС в період 2020-2023 р.р. В Концепції визначені структура, організація та принципи побудови ЄСІТС з використанням сучасних програмно-технічних засобів.

ЄСІТС має забезпечити ведення електронного діловодства, захищене зберігання судових справ, процесуальних та інших документів, аналітичної, статистичної та іншої інформації. Також передбачається обмін документами і інформацією в електронній формі між судами, органами системи правосуддя та учасниками судового процесу, проведення відеоконференції онлайн. Робота системи правосуддя буде автоматизована, в тому числі процеси кадрового, статистичного, бухгалтерського обліку та звітності; система буде здійснювати авторозподіл справ, визначати присяжних, здійснювати фіксацію судових засідань та, в передбачених випадках, трансляцію їх в мережі Інтернет.

Основним принципом побудови ЄСІТС є гібридна розподілена хмарна технологія, при цьому інформаційні середовища ЄСІТС розмежовуються на відкрите та захищене. Відкрите середовище підключене до мережі Інтернет, та має публічно

доступні дані, а захищене – має належний рівень інформаційної безпеки для обробки інформації з обмеженим доступом.

Цільова архітектура ЄСІТС складається з:

1. Центральної системи обробки та зберігання даних (далі - Центральна система ЄСІТС).

2. Захищеної телекомунікаційної мережі.

3. Інформаційно-телекомунікаційних систем автоматизації діяльності судів, органів та установ системи правосуддя.

4. Комплексної системи захисту інформації.

В основному та резервному центрах обробки даних розміщуються ресурси центральної системи ЄСІТС. До складу захищеного середовища центральної системи ЄСІТС входять:

- Електронний кабінет внутрішнього користувача ЄСІТС;

- Єдиний державний реєстр судових рішень (захищена підсистема, де зберігається інформація в повному обсязі, включаючи інформацію з обмеженим доступом);

- Єдиний державний реєстр виконавчих документів (захищена підсистема, де зберігається інформація в повному обсязі, включаючи інформацію з обмеженим доступом);

- підсистема «Суддівське досьє» (захищена підсистема, де зберігається інформація в повному обсязі, включаючи інформацію з обмеженим доступом);

- підсистема «Електронний архів»;

- підсистема аналітики, статистики, планування, звітності;

- підсистема «Судова практика»;

- підсистема автоматизованого розподілу справ;

- підсистема обміну електронними документами (єдина інформаційна шина);

- підсистема управління доступом та інформаційною безпекою;

- підсистема електронного документообігу;

- підсистема управління персоналом та фінансово-господарською діяльністю;

- підсистема захищеного відеоконференцзв'язку;

- контакт-центр органів судової влади та служба технічної підтримки користувачів ЄСІТС;

- підсистема «Автоматизована взаємодія з іншими автоматизованими системами».

До складу відкритого середовища ЄСІТС входять:

- Електронний кабінет зовнішнього користувача ЄСІТС;

- Єдиний державний реєстр судових рішень (відкрита підсистема із знеособленими даними);

- Єдиний державний реєстр виконавчих документів (доступ авторизованих користувачів до

виконавчих документів через електронний кабінет зовнішнього користувача ЄСІТС);

- підсистема «Суддівське досє» (відкрита підсистема);
- підсистема «Електронний суд» (обмін документами судових справ з учасниками через електронний кабінет зовнішнього користувача);
- підсистема «Судова практика»;
- веб-портал судової влади України;
- підсистема «Відкриті набори даних»;
- підсистема «Автоматизована взаємодія з іншими автоматизованими системами» [4].

Адміністратором відкритого середовища ЄСІТС є державне підприємство «Центр судових сервісів» (далі – ДП «ЦСС»). Воно ж надає послуги з розробки та доопрацювання функціоналу модулю «Електронний суд», а також його технічної підтримки. Забезпечення діяльності «Електронного суду» цьому підприємству було передано від державного підприємства «Інформаційні судові системи».

Наказом Державної судової адміністрації України від 28.02.2020 р. № 99 затверджено План заходів із забезпечення створення і функціонування ЄСІТС. Процес повноцінного запровадження ЄСІТС є відповідальним та довготривалим, тому заходи по створенню системи охоплюють чотирьохрічний період (2020-2023 роки) [5]

Необхідність впровадження передових цифрових технологій є дійсно вимогою часу.

На початку 2020 року світ сколихнула звістка про розповсюдження вірусу COVID-19. Для запобігання поширення вірусу уряд запровадив низку обмежень, які торкнулися, зокрема, і доступу громадян до правосуддя. В ситуації, коли необхідно дотримуватись вимог карантину та уникнути ризику інфікування, прискорення впровадження ЄСІТС є особливо актуальним.

2 квітня 2020 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)». Даний Закон дозволяє участь в судових засіданнях в адміністративних, цивільних і господарських справах в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів. Тобто, з власного ноутбуку чи телефону учасники судового процесу зможуть брати участь у судовому засіданні [6].

На виконання цього Закону, відповідно до статей 152 та 153 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» 08.04.2020 р. наказом № 169 Державна судова адміністрація України затвердила

Порядок роботи з технічними засобами відеоконференцв'язку під час судового засідання в адміністративному, цивільному та господарському процесах за участі сторін поза межами приміщення суду (далі – Порядок). Задля уникнення уявної «монополізації» системи EasyCon наказом ДСА України № 196 від 23.04.2020 року внесено зміни до зазначеного Порядку та передбачено можливість використання інших систем для проведення судових засідань в режимі ВКЗ [7].

Якщо технічні засоби учасника справи відповідають технічним вимогам, визначеними для роботи з системою відеоконференцв'язку (далі – Система), то такий учасник повинен попередньо зареєструватися Системі на офіційному веб-порталі Судової влади України за допомогою власного електронного підпису чи інших передбачених Системою засобів реєстрації.

Заяву про участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції учасник справи має подати не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання.

Головуючий суддя по справі приймає рішення про можливість підтвердити особу учасника справи, про обрання Системи, яка буде використовуватись для проведення судового засідання в режимі відеоконференції. Всі процесуальні дії, проведені у такому режимі, фіксуються, а також секретарем судового засідання створюється архівна та робоча копія запису відеофонограми.

Вимушене запровадження карантинних заходів прискорило процес освоєння нових технологій, зокрема, відеоконференцв'язку. Сторони отримали більше можливостей для дистанційної участі у процесі; спостерігається тенденція до більш позитивного сприйняття «електронних» новацій.

Проведення судових засідань та судових нарад в режимі відеоконференції застосовується доволі активно. Сучасні програмні комплекси дозволяють проводити не тільки відеозв'язок, а й обмінюватись при цьому документами та базами даних.

З практики застосування системи відеоконференцв'язку вбачається, що судді проводять засідання за допомогою програм TrueConf, EasyCon, Skype, Zoom або Webex. Проведені дослідження свідчать про наявні недоліки та переваги систем проведення відеоконференцій, в тому числі можливість їх інтеграції в ЄСІТС. Як зазначено у порівняльному аналізі актуальних систем, проведеному експертами Проекту ЄС «Право-Justice», Easycon дозволяє розгорнути серверну частину на потужностях ЄСІТС. Для інтеграції з ЄСІТС підійде і Webex, який має конфігурацію Webex

Server, що розгортається безпосередньо на серверах замовника. Zoom, який в деяких країнах вже використовується для задач віддаленого правосуддя, в Україні з великою вірогідністю не відповідатиме КСЗІ [8].

Заходи щодо встановлення, адміністрування, технічного супроводження роботи програмного забезпечення відеоконференцв'язку і відеозапису та надання методичної допомоги користувачам системи здійснює ДП «ЦСС».

Висновки. Підсумовуючи викладене, треба зазначити таке. Використання цифрових технологій в судовій системі забезпечує зручність та ефективність у здійсненні правосуддя. З метою популяризації та презентації можливостей та переваг «Електронного суду», а також інших підсистем «ЄСІТС необхідно проводити відповідні освітні заходи по всій території України як для працівників судової системи, так і для адвокатів,

юридичних і фізичних осіб, для тих, хто надає правничу допомогу або може бути учасником судового процесу.

Перехід від застарілого документарного судочинства до електронного має забезпечити оперативність, прогнозованість та зручність взаємодії між учасниками судового процесу і судом, допоможе зробити правосуддя більш прозорим і менш корумпованим [9].

Подальше впровадження ЄСІТС повинно полегшити підготовку і проведення судового процесу. Здійснений моніторинг сторінок обговорюваної в соціальних мережах, як засобах громадської думки, інформації правничими спільнотами, проведений аналіз публікацій юристів-практиків свідчить про те, що в цілому ЄСІТС сприймають позитивно та очікують її повноцінного запуску. Це означає, що майбутнє – за цифровими технологіями в суді.

Література:

1. Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2019 р. у справі № 640/1374/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84134028>.
2. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 48. Ст. 436.
3. Про запровадження в дослідну експлуатацію підсистем «Електронний суд» та «Електронний кабінет»: Наказ Державної судової адміністрації України від 01 червня 2020 р. URL: <https://bit.ly/2AGSQ0a>.
4. Концепція побудови Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затверджена наказом Державної судової адміністрації України від 07.11.2019 р. № 1096. URL: <https://bit.ly/2YcPMBz>.
5. План заходів із забезпечення створення та функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затверджений наказом Державної судової адміністрації України від 28 лютого 2020 р. № 99. URL: https://dsa.court.gov.ua/userfiles/media/dsa_pres_slujba_2019/dsa_pres_slujba_2020/dod_n_99_20.pdf.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 30 березня 2020 р. № 540-IX. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 18. Ст. 123.
7. Про внесення змін до Порядку роботи з технічними засобами відеоконференцв'язку під час судового засідання в адміністративному, цивільному та господарському процесах за участі сторін поза межами приміщення суду: Наказ Державної судової адміністрації України від 23.04.2020 р. № 196. URL: <https://bit.ly/30Z0GwH>.
8. Порівняльний аналіз систем проведення відео конференцій. URL: <https://bit.ly/3fBdTzR>.
9. Заплотинський Б. А. Електронне судочинство. Конспект лекцій. URL: <https://bit.ly/2N72iwp>.